

◆◆◆ KUMINETZ GÉZA

Az egyházkormányzati hatalom a lelkipásztorkodás szolgálatában

1. BEVEZETÉS

Manapság szívesen használjuk a pápai és a püspöki hatalom és tekintély kifejezésére és gyakorlására a szolgálat szót, melynek gyökere a Bibliából ered. Jelzi ugyanis a jó pásztor gondosságát, aki végeredményben szolgál. ¹ Hasonló bibliai kifejezés a jó családanya képe, aki szintén teljes odaadással viseli gondját övéinek, aki egyúttal tudatában van annak is, hogy atyai tevékenysége Isten szolgálata, istendicséret. Ugyanakkor nem szabad visszariadnunk a hatalom és tekintély szavaktól, és attól a viselkedésmódtól, amit méltó hatalomgyakorlásnak nevezünk. Hiszen egyrészt az ember biológiai viselkedéskomplexében benne van a társadalmi hierarchia elfogadása alapvetően a normadominancia elismerésével és megtartásával, ² másrészt pedig a hatalmat viselőnek (a királynak, a pásztornak) a rá ruházott tekintély megőrzése és kellő gyakorlása végett feltétlenül szüksége van arra, hogy hatalmát méltóságteljesen viselje, meglegyen benne az erkölcsi tisztesség, és mindez a tulajdonsága – mint személyiségének nemes vonása – érett arckifejezésben öltön testet. ³

A püspök esetében ez a szolgálat, illetve hatalom apostolotudó voltából adódik. A püspöki szolgálat ugyanis annak a Krisztustól kapott hatalomnak és tekintélynek a gyakorlása, amit a *munus docendi*, *munus sanctificandi* és *munus regendi* kifejezésekkel adunk vissza. ⁴ De mindezeket a feladatokat mintegy összefogja az ún. *munus pastorale*, illetve a *potestas pastoralis* ki-

---

¹ Vö. DE PAOLIS, V., *Il vescovo e il servizio dell' autorità*, in *Periodica* 91 (2002) 605-637, különösen 605-610.

² Erről részletesebben lásd: CSÁNYI, V., *Íme az ember. A humánológus szemével* (Budapest 2015); CSÁNYI, V., *Van ott valaki?* (Budapest 2010); Csányi Vilmos e munkáiban hangsúlyozza azt is, hogy a hatalom mindenáron való akarása evolúciobiológiai szakkifejezéssel élve megszállási jelenség, a kulturális evolúció zsákutcája, ami tönkreteszi az emberi kapcsolatokat, és nagy konfliktushalmazzá teszi a társadalmakat.

³ Vö. HORVÁTH, S., *Krisztus királysága* (Budapest 1927) 33.

⁴ Az embereket általában és a híveket sajátosan sem lehet hatalom, kellő tekintély nélkül vezetni. Ma bizonyos értelemben mindkettővel gond van, nemcsak a világban, de egyházunkban is. Gon-

fejzés, hiszen mindazokat a feladatokat és a hatékony, koordinált végzésük-höz szükséges hatalmat és tekintélyt jelzi, ami a jó pásztor munkálkodásának elengedhetetlen feltétele.⁵ A tanítói, megszentelői és kormányzati feladatban és hatalomban sajátos módon részesednek az Egyház pásztorai, s ezen belül még teljesebb módon részesednek a püspökök, és a legsajátosabban és legteljesebben a pápa, mivel a közösségnek, Isten Új Népének hatékony célhoz érését, a Krisztustól kapott örökséggel való jó és hűséges sáfárkodást hivatottak szolgálni.

Mindezt a feladatrendszeret egyrészt az egyházi diszciplína teszi harmonikussá (objektív oldal), amely maga is az egyházkormányzati tevékenység csúcsteljesítménye, az Egyház dogmáinak, erkölcsi tanításának és liturgikus tevékenységének a jog nyelvén történő megfogalmazása. Míg a dogmák és a katolikus tanítás a hit igazságaiban (Krisztus ismeretében), az erkölcssteológia Krisztus követésében igazít el, a liturgia a Krisztussal való egyesülés lehetőségét nyújtja, addig az egyházfegyelem a maga globalitásában megőrzi minket a Krisztussal és Egyházával való egységben. Biztosítja a hívek egymás közötti, a pásztorok és a hívek, a pásztorok egymás közötti igazságos és méltányos viszonyait. A fegyelem előírásainak kellő érvényesítése ugyanis kizárja a hatalom önkényes gyakorlását, az Egyház tagjait evilági és örök céljuk felé vezeti, végül *ad extra* és *ad intra* egyaránt lehetővé teszi az Egyháznak a népek közötti és az Egyházban a tagok közötti kellő szabadságot, autonómiát. Másrészt a pásztori lelkület, vagyis a pásztori szolgálatra felkészült és érett személyiség (szubjektív oldal) ad alapot arra, hogy a pásztori felhatalmazottság a gyakorlatban is gyümölcsöző legyen. Mert hiába tudja a pásztor kívülről és mélységében is a kódexet, ha személyi éretlensége miatt többnyire rossz döntéseket hoz. S fordítva is igaz – bár úgy véljük, ez a kisebbik rizikó-forrás –, ha a pásztor nem ismeri, netán lebecsüli az egyházi fegyelem fontosságát, gyakran helytelen döntésekre juthat. Ugyanakkor, ha személyisége érett, nagyobb az esélye, hogy jól dönt, hiszen épp a józan ítélőképesség jellemzi az érett személyiségű embert. Természetesen, ha egy az egyházi fegyelmet alaposan ismerő és ebből adódóan józan ítélőképességgel rendelkező, ám személyi érettségében gyengébb a pásztor, úgy ez a tudása sok rossz döntéstől óvhatja meg. A hatalom gyakorlásának harmadik eleme az arra alkalmasnak megismert személy törvényes kijelölése és a hatalommal való felruházása, illetve hatalma terjedelmének meghatározása (erre szolgál az egyházi hivatalba történő beiktatás).

doljunk csak az egyre gyakoribb engedetlenségre, mellyel pásztorok és hívek egyaránt önkényesen értelmezik a hit igazságait, vagy egyszerűen hallatlanra veszik az egyházjog előírásait vagy a törvényes eljáró törvényes utasításait. Mindez a tekintély megvetésének vagy gyengeségének a jele. Vö. MOLNÁR, T., *Az Egyház évszázadok zárandoka* (Budapest 1997) 8 és 96.

⁵ Vö. GHIRLANDA, G., *Il munus regendi del vescovo alla luce del can. 381 §1 e del Sinodo dei Ves-*

Mindebből talán felsejlik, hogy az egyházkormányzati hatalomnak és kel-
lő gyakorlásának meghatározó szerepe van az Egyház életében, vagyis cse-
lekvésében, a lelkipásztorkodásban. Úgy ítéljük meg lelkipásztorkodásunk
helyzetét, hogy nem kap benne kellő teret a kormányzati dimenzió, s bajaink
épp ezért szaporodnak. Bizonyos értelemben ennek a hatalmi tényezőnek
van az Egyház életére nézve döntő jelentősége, éspedig azért, mert ez hiva-
tott arra, hogy számba vegye az adott terepen a lehetőségeket, és értékelje
azokat rövid, közép- és hosszú távon egyaránt. S ezen komplex becslés alap-
ján készítsen stratégiai tervet szintén rövid, közép- és hosszú távra, hogy itt
és most miképp lehet hatékonyan teljesíteni Krisztus missziós parancsát.

E dolgozatban szeretnénk megvilágítani az egyházkormányzati tevékeny-
ség és az egyházfegyelem érvényesítésének minősített fontosságát. Ezzel va-
lamiképp rá szeretnénk ébreszteni az olvasót, és főleg a főpásztorokat a jog-
rend egységet és hatékonyságot biztosító funkciójára, hiszen Krisztus a
jogrendeknek is megváltója, befelé (kánonjog) és kifelé (világi jogrendek)
egyaránt. Az Egyház ölen tanított és ható alapvető jogrend tartalmazza
ugyanis mindazokat a jogi alapelveket, melyek kifejezik és lehetővé teszik
az ép világi és vallási társadalom alapstruktúráit és tartós működését. Ezért
úgy kell az egyházkormányzati hatalomra tekintenünk, mint aminek termé-
szeténél fogva az a feladata, hogy célja felé vezesse az Egyházat, vagyis ani-
málja, sőt irányítsa a lelkipásztori tevékenységet. Nélküle káosz alakul ki,
tartósan helytelen gyakorlása pedig súlyos konfliktusokkal terheli meg Isten
népének életét, rontva így tanúságtételének hitelét.

2. AZ EGYHÁZ ÉS A BENNE MŰKÖDŐ KORMÁNYZATI HATALOM FOGALMA

Krisztus tanítói, megszentelői és királyi tevékenysége révén segítette és se-
gíti meg az emberiséget fő bajai ellen, nevezetesen az értelem korlátoltsága,
a bűn és a nyomorúság ellen. E hármasság működéséből ad részt minden hívé-
nek, e hármasság küldetést bízta Egyházára, melyet a történelemben állított má-
sodik énjének tekint: *Ecclesia est alterego Christi*.⁶

Az ember és az emberiség állandó bajait azonban Krisztus ténylegesen
csak akkor orvosolja, ha „az elmebeli és természetfölötti vallási vakság gyó-
gyítására állandóan tanít, ha bűnre hajló és bűnben vergődő lelkünket álla-
ndóan szenteli és erősíti áldásával, ha szertehúzó zilált akaratomkat és rugda-

covi del 2001, in *Periodica* 91 (2002) 677-704; 92 (2003) 77-96., VAL PÉREZ, H., *La potestà ordi-
naria del romano pontefice e dei vescovi sugli stessi fedeli: dal Concilio Vaticano I fino al CIC*
1983, in *Periodica* 95 (2006) 597-618; POLIERI, P., *Antropologia culturale e politica della cura.*
Sulla nozione di potere pastorale nel pensiero di Michel Foucault, in *Nicolaus* 32 (2005) 205-222.

⁶ Vö. SCHÜTZ, A., *Krisztus* (Budapest 1944) 239.

lódzó egyéniségünket állandóan az ő törvényének és kormányzatának vas-pálcája alá hajlítja. ... A megváltás művének ezt a szükséges betetőzését és biztosítását végbeviszi az Üdvözítő, amikor apostolainak és azok utódainak hatalmat ad tanítani, szentelni, kormányozni ugyanazzal a hatásossággal, mint ő tette. ... Így Krisztus folytonosítja magát, beállítja a maga küldetését a történelembe, hogy nemzedékről nemzedékre újra nőjön és újból kigyuladjon. ... Az Úr Krisztus oly határozottsággal és világossággal, melynek nincs mása a történelemben, azonosítja magát ezzel az intézménnyel, melyet a tizenkét apostolra és azok fejére Szent Péterre alapított.”⁷

A Krisztus által alapított Egyház tehát hierarchikusan rendezett alkotmányos és nemzetek feletti társaság (*societas*). Természetfeletti célra létesült társaság. Nem közösség, hanem társaság, mivel a közösségbe eleve beleszületik az ember (család, haza), míg egy társaságba szabad választás révén lép be. Krisztus társaságában tehát az Óáltala elhívott, kiképzett és küldött emberek (hívek) foglalnak helyet. Olyan feladatot kaptak Krisztustól, hogy egyrészt építsék itt a földön Krisztus királyságát,⁸ másrészt munkálkodásuk révén szent életet élve eljussanak az örök hazába. A krisztushívők e feladataikhoz először is kapnak egyénileg természetes és természetfeletti segítséget, ám ez az erő csak szükséges, de nem elégséges feltétele céljuk elérésének. Szükségük van másodszer a prófétai, a papi és a királyi feladatokat egységbe fogó kormányzati hatalom és az ezt megtestesítő tekintély oltalmára és irányítására. Természetesen, a kormányzati tevékenység is önmagában csak szükséges, de nem elégséges feltétele az Egyház küldetése krisztusi folytatásának: találkoznia kell a hívek lelkes Krisztust követni akarásával (a természetes és természetfeletti erők intenzív igénybe vételével).

2.1. Az egyházkormányzati hatalom természete

Jóllehet Isten népe papi nép, mégis papságra, vezetőkre van szüksége, akik e népet az idők végezetéig tanítják, megszentelik és kormányozzák, hogy a nép tagjai hűségeselek legyenek a hitben, a reményben és a szeretetben Krisz-

⁷ Vö. uo. 237-238.

⁸ Krisztus királysága nagy vonalakban úgy írható körül, hogy az a népeket és az államokat természetfeletti egységbe fogja. Megőrzi az egyes népek adományait, s így a népek családjai kimunkálhatják és felmutathatják azt a sokszínű gazdagságot, melyet létbe szólításukkal és fenntartásukkal a Teremtő szándékolt. Ez a népek létének és a népek közti tartós békének a záloga. Az egyes népeket nem szabad tehát eltörölni és az így keletkező tömegeket egy globális uniformizált birodalomba kényszeríteni. Ne felejtjük el a krisztusi missziós parancs módját sem: a krisztushívőket nem politikai messiási eszme mozgatja, nem evilági világbirodalom kiépítésén fáradoznak. Ha az apostolok és utódaik így tettek volna vagy így tennének, maguk akadályoznák az Evangélium terjedését. Akkor a népek szemében az apostolok és utódaik is csak egy idegen hatalom szállásmesterei lennének.

tushoz, az Igazsághoz, a Törvény teljességéhez. Ezért a pásztorok, midőn tanítanak, megszentelnek és kormányoznak is valamiképp. Hiszen kormányozni annyit tesz, mint hatékonyan törekedni arra, hogy biztosítottak legyenek a tanításnak és a megszentelésnek, sőt, magának a kormányzásnak is a személyi, tárgyi és intézményes feltételei. Kormányozni annyit jelent, mint hatalommal közölni az Élet ígéit, erővel árasztani a megszentelő kegyelmet. Kormányozni annyit jelent, mint az Egyház építésén, felvirágoztatásán fáradozni.⁹

Ez a súlyos és összetett feladat a pásztor is arra készíti, hogy gyakran leüljön a tanító Jézus lábai elé, hogy ő is keresse a megszentelődés forrásait, hallgasson a jó tanácsra, a Lélek szavára, vagyis engedje magát is az Úr ösvényein vezetetni, vagyis kormányozni.

A pásztor tehát hatalommal felruházott ember. És hatalmat gyakorolni elsősorban annyi, mint hatni. Persze hathat, és megannyiszor hat is a nyers erőszak, a megfélemlítés vagy a kényszer egyéb szellemi, démoni módozata; vagy hathat a másik ilyen vagy olyan kiszolgáltatottságának, hiszékenységének, netán érvényesülni vágyásának a kihasználása is. Az igazi pásztornak el kell utasítania a hízelgést, a bálványozást, a szolgálalelkűséget; nem szabad kihasználnia mások szorult helyzetét; nem szabad megengednie a törtetőket menettelését.

A kormányzás végeredményben törvényalkotás, bíraskodás és végrehajtói tevékenység a törvény szabta kereteken belül, az isteni és egyházi törvények figyelembe vételével. Mindegyik dimenzió feltételezi az okosság erényét, amely először stratégiát, koncepciót, modelleket alkot, mind a törvényhozás, mind a bíraskodás, mind pedig a végrehajtás területén. A továbbiakban főleg ez utóbbi területre összpontosítjuk a figyelmünket, mivel nézetünk szerint a szoros értelemben vett kormányzati tevékenység a lelkipásztori terepen épp ezt a kormányzati szektort foglalja magában, s a mindennapokban erre terjed ki leginkább a kormányzati beállítottság.

Hadd említsünk néhány sajátos jogi-technikai eszközt az imént említett stratégia-alkotáshoz: tanácskérés ott is, ahol a jog azt nem írja elő; a hatalom delegálása az ügyek gyors és szakszerű elintézéséhez; egyes fontos vagy ké-

---

Ugyanis a vallási hódítás minden korban a politikai uralomelőjátékának látszik. Jézus ezért „élesen különválasztván a két hatalmat, kettőtörti e veszedelmet. Eloszlatja a bántó zavart és ezzel határtalan teret nyit meg az Evangélium terjedésének. Az Ő hithirdetői az örök igazság tanítói, amelynek nincs határa. Az Ő alapította társaságnak nincsenek országhatárai. Minden nép beléphet abba anélkül, hogy politikai szervezetén bármit is változtatna. Mint hívők az újonnan megtértek a vallási hatóságoknak vannak alávetve, de mint polgárok továbbra is országaik igazságos törvényeinek engedelmeskednek. Isten városa a meglévő rend fölé emelkedik, s távol attól, hogy megzavarja, tökéletesítvén megszilárdítja.” MORICE, H., *Jézus lelke. Tanulmány Krisztus jelleméről* (Budapest 1932) 64-65.

⁹ Vö. ASTIGUETA, D., *Il munus docendi del vescovo alla luce del can. 747. §1 e dei documenti del Sinodo dei Vescovi del 2001*, in *Periodica* 92 (2003) 30-31.

nyes ügyekben a döntéshozás fenntartása. Ugyancsak ehhez a stratégiaalkotáshoz az alábbi kérdések kellő megválaszolása szükséges: Mi az a szellemi miliő, ami körülveszi az egyházakat? Melyek az identitásunkat őrző és védő érdekeink, értékeink? Mely pontokon lehet és kell megengedhető kompromisszumot kötni, s mely pontokon nem ad erre lehetőséget a Krisztus meg-szabta küldetés? Hit és erkölcs dolgában mikor kell a tévedéseket, a helytelen tendenciákat elítélni? Hány óvodát, iskolát, karitatív jellegű intézményt tudunk valóban katolikus szellemben működtetni? Kell-e katolikus orvosokból, jogászokból, pedagógusokból, mérnökökből, iparosokból, földművesekből stb. társaságokat létrehozni? Hol van szükség templomra, katolikus temetőre? Milyen konkrét kapcsolatot építsünk az állammal, a többi vallással, népekkel? Hogyan őrizhetjük meg valóban vallási identitásunkat és szabadságunkat? Erőinket, tartalékainkat hogy lehet a legjobb hatásfokkal mobilizálni? Stb.

¹⁰ Egy ilyen kormányzati stratégia alkotásának lépései nagy vonalakban az alábbiak: *Az első lépés* a tájékozódás és helyzetfelismerés. Ezt már akkor célszerű elkezdni, amikor megtörtént a kinevezés, de a püspök még nem vette birtokba új hivatalát. Először az elődnél (ha még él, illetve az egyházmegyét ideiglenesen kormányzó egyházmegyei kormányzónál), majd a (volt) helynökei-nél, az espereseknél, a fontos egyházmegyei intézmények vezetőinél (s itt talán a legfontosabb a szeminárium), végül a tekintélyes és a fiatal papoknál, nem kizárva természetesen az egyházi intézményekben vezető szerepet betöltő világiakat vagy fontos katolikus társaságok világi vezetőit sem. Kérdezni és meghallgatni, s minden jó ötletet emlékezetbe vésni. Ennek az állandó jól informáltságnak későbbi biztosítási módja az, hogy az egyes tanácsokban, szervezetben úgy kell a kinevezéseket intézni, koordinálni, hogy reprezentatív legyen a minta (azaz minden vonatkozó hivatalból legyenek jelen súlyozottan arányos létszámban). A hivatal birtokba vétele után a legfontosabb lépés az egyházmegyei hivatal működőképességének a biztosítása. Ez a szerv olyan, mint az emberi szív és agy. Minden fontos döntés itt születik, ezért a legkiválóbb személyekre van szükség (miként a szemináriumban is!). Ez nem egyszerű feladat a papinséges időkben, ezt az áldozatot mégis mindenképp meg kell hozni, különben a kormányozhatóság kerül veszélybe, s az egyházmegye szétesik (természetesen nem jogi értelemben). Mit értek ez alatt? Azt, hogy a papság nem hajlja majd végre a püspök parancsait, s nem tartja meg a diszciplinát. Az aula mellett a másik fontos feladat az egyházmegye objektumainak, intézményeinek, közösségeinek rendszeres látogatása, vagyis a közvetlen tapasztalat megszerzése a hit, a papság helyzetéről, az épületek állagáról, az intézmények vagyoni helyzetéről. Ha nincs ilyen helyzetfelmérés és annak kellő kiértékelése, akkor abból olyan kormányzati beállítottság származik, amely irreális lesz. Ez megmutatkozhat akár úgy, hogy a püspök grandiózus terveket dédelget, s túl nagy erőbedobásra készíti, netán kényszeríti papságát, amiből bizony nagy károk származnak (ez a despotikus és abszolutista hatalomgyakorlási mód, mely vagy túlságosan koncepciós, vagy egyszerűen önkényes). Ha a püspök mindenképp a maga akaratát akarja megvalósítani, semmiképp sem lesz áldás rajta. Más eset, ha nem vázol fel semmiféle koncepciót papjainak. Ennek hatása az lesz, hogy nem fogja kellően lekötni és egyesíteni a még létező erőket sem, így a papság, mivel nem érzi a főpásztor odafigyelését, saját önmegvalósító vállalkozásokba kezd, ami szintén hasonló veszélyekkel jár. Mindkét esetben az igazi közösségi szellem és persze az egyéni lelkiület látja a kárát. Itt jól látható, hogy a megyéspüspöknek engedelmes lelkiületű, ugyanakkor erélyes, erőskezű embernek kell lennie. Képesnek kell lennie motiválni övéit, érzékeltetni velük, miért is lenne kívánatosabb ezt vagy azt a célt, tervet megvalósítani, vagy hogy miért úgy vagy úgy a legcélszerűbb a dolog kivitelezése. Vitaközönak, azaz érve érve mondóknak, ugyanakkor döntésképesnek, illetve késznek kell mutatkozni.

A hatalmat gyakorló személy (a főpásztor) számára fontos stratégiai lépés először is az állapot- és hivatalbeli kötelességeinek és jogainak számbavétele és tudatosítása, illetve gyakorlási módjuknak a meghatározása. Így mennyi időt fordíthat, illetve kell fordítania elmélkedésre, mások fogadására, egyéb felkérések, előadások tartására, vagy éppen pihenésre. Mindez része kell hogy legyen a pástor kormányzati felfogásának (hivatalviselési stílusának).¹⁰

A pástor tehát hatalommal, éspedig isteni hatalommal felruházott személy, ám hatalmát nem szabad sem önkényesen (abszolutisztikusan), sem despotikusan, sem kicsinyesen, sem hazardírozó módon gyakorolnia.

Bárhogy is legyen, akik Mózes székébe kerülnek, előbb vagy utóbb szembe találják magukat azzal a dilemmával, hogy mit is jelent Isten eszközeként lenni. Vagyis miképp lehet az egyes kormányzati döntésekkel – akár minden

---

A második lépés a konkrét kormányzati stratégia megalkotása a fentiek ismeretében. Megfogalmazni a prioritásokat. Az első: a hit tisztaságának biztosítása, védelme, melynek biztosítéka az alapos pap- és katekéta-képzés, a jelöltek komoly kipróbálása, s az alkalmatlanok, illetve komolytalanok időben való eltanácsolása. Ugyancsak idetartozik az istentisztelet és a hitoktatás megfelelő színvonalának biztosítása és annak kellő ellenőrzése. A második: megjelölni azt, hogy mely intézményekre van szükség, mely intézményeket képes az egyházmegye anyagilag és személyzetileg is biztosítani. Itt is, mint minden döntés esetében, éleslátásra és bátorságra van szükség. Ha pl. nem tudunk fenntartani annyi iskolát, vagy káros a tevékenységük, mert pl. csak nevében katolikus iskolák, akkor előbb meg kell próbálni a megfelelő személyzeti politikával. Ha erre nincs mód, úgy kétsedelem nélkül be kell zárni azokat. Épp a misszióknak hitelessége kötelez bennünket ezekre az egyébként fájdalmas lépésekre. Vagy ha pl. nem tudná az egyházmegye fenntartani a szemináriumát, akkor a püspök igyekezzék az érseki tartomány többi püspökével egyházmegyeközi szemináriumot létrehozni. Vagy ha más területen is egyesíteni célszerű – épp a fenti misszió hatékonysága miatt – az erőinket, akkor további intézmények sorsának az eldöntését is rábíthatják a püspökök az érsekre, vagy országos fontosságú intézmények esetén felhatalmazhatják a primást vagy a püspöki konferencia elnökét az ilyen döntésekre. Ennek természetesen csak akkor van értelme, ha egyik püspök atya sem lép a meghozott döntés ellenében. Nálunk, mivel kis ország vagyunk, országosan minden bizonnyal nincs szükség egyenlő több katolikus egyetemre, egynél több központi papnevelő intézetre, több TV- vagy rádiósatornára, több levéltári, műemlékvédelmi, múzeumi felügyeletre. A többi fontos intézmény esetében ugyanakkor az illetékeseknek össze kell fogniuk, s objektív szempontok alapján kell kijelölniük az adott intézménytípus helyét, számát, vezetőit.

A harmadik lépés az egyházmegyei közigazgatás: a plébániák területi határai, egyesületek, társulások létesítése, felszámolása, a megszentelt élet intézményeinek letelepítése, illetve felszámolása; a papok életrendjének rendezése, főleg oly módon, hogy testvéri közösségekben élhessenek. Erre jó kánonjogi intézmény az ún. in solidum, azaz egyetemleges megbízás. Így több plébániát lehet több papra rábízni, s közülük egy lesz a moderátor. Az egyes döntéseknél az érintettek előzetesen meg kell kérdezni, továbbá az okosság látatja, hol sérülhetnek szerzett jogok. Az igazságosság ezek mellőzésével, illetve megkerülésével sérül. Az intézkedés esetleg érvényes lesz, ám talán meg nem engedett vagy egyszerűen méltánytalan.

A negyedik lépés a komoly ellenőrzés minden gyámkodás nélkül, betartani és betartatni a fegyelmi rendet. Merni követelményeket támasztani, merni nemet mondani, ha kell. Merni valóban és fenyegetően kilátásba helyezni szükség esetén a vonatkozó büntető intézkedéseket. Nem szabad engedni a mai világ nyomásának, az aktivizmusnak. Az aktivizmus nagy veszély; a pástornak

ellentétes látszat ellenére – Isten ügyét hatékonyan szolgálni? Ismét más formában így áll elő ugyanez a pásztori lelket nyugtalanító kérdés: Ezzel vagy azzal a döntéssel tulajdonképpen Isten szándékát, idegen hatalom akaratát vagy csak a saját kívánságomat valósítom-e meg? Ez utóbbi két akarat ebben az esetben tökéletlen az elsőhöz képest, vagy egyenesen ellenkező is vele.

Ha a döntés háttérében az isteni jog érvényesítésének a kötelezettsége áll, úgy viszonylag könnyű a fenti akaratok identitásának meghatározása. Ám sokkal nehezebb, s néha tán lehetetlen is az akarat hovatarozásának tisztázása, ha ilyen isteni vagy tételes jog közvetlen módon nem siet a segítségünkre. Ebben az esetben döntő a rendelkező, a hatalmat gyakorló személy mentalitása, kormányzati beállítottsága. A kormányzati beállítottságot közelebbről a teológiai és egyházpolitikai élelátás, a személy karaktere, ön- és emberismerete, helyzetfelismerő képessége-készsége, egyszóval a lelkülete határozza meg. A kényes pillanatokban még ez a felkészültség is kevésnek bizonyulhat, mert nem elég a tisztánlátás, nem elég a vele társuló acélos jellem s az ezt megjelenítő vasakarát sem. Hanem szükség van amolyan anyagi, sőt, a legfontosabb döntéseknél isteni segítségre is (*assistentia Spiritus Sancti*). Az egyházkormányzati hatalom gyakorlását az adott hivatal és a vele járó kötelek és jogok, illetve ezek gyakorlási stílusa, az ún. kormányzati beállítottság (*mens gubernatoris*) határozza meg.¹¹ Az ilyen hatalmat gyakorló személynek tehát ezt kell mintegy megalkotnia és tudatosítania magában, illetve kormányzati tevékenysége során következetesen érvényesítenie.

2.2. A kormányzati beállítottság

Az *Egyházi Törvénykönyv* a kormányzati beállítottságot mint a törvényhozó mentalitását, szándékát (*mens legislatoris*) ismeri, s elsősorban a törvény értelmzésének segédeszközéeként tekint rá. A kormányzati beállítottság azon-

---

elsősorban állapotbeli és hivatalbeli kötelességei teljesítésével kell törődnie, amit épp a kánonjog ír elő. Ha a főpásztor nem tudja személyesen ellátni minden hivatali teendőjét, akkor delegálja hatalmát helynökeinek, de úgy adja át a hatalmát, hogy ő a leghatalmasabb legyen, és – pedig azért, hogy a legfontosabb döntések megfontolására kellő ideje legyen. Következésképpen, kiszámíthatónak kell továbbá lennie: ugyanarra a kihágásra ugyanúgy reagáljon, figyelmes szemmel nézze már a kispapjait, kinek milyen talentuma van, hiszen e természetes alap nélkül nehéz üdvös dispozióiót hozni. S ugyanez a figyelmes szem kell ahhoz is, hogy kísérje és őrizze a rábízott papi sorsokat. A kormányzásnak igazságban és igazságosan kell történnie a szeretet kíséretében, valahogy úgy, amint a *Gaudium et spes* zsinati rendelkezés mondja: iustitia duce, caritate comite. Mindezek a megállapítások természetesen analóg módon érvényesek a katolikus iskolák vezetőire, a plébánosokra, a szemináriumok rektoraira, egyszóval az egyházi hivatalok birtokosaira is. Kinek-kinek a hivatalához tartozó hatalma kiterjedése

ban ennél sokkal többet jelent, mivel a kormányzati hatalommal rendelkező személy vagy személyek általános kormányzati beállítottságát, egyházpolitikai, jogpolitikai irányvonalát foglalja magában. Ezt a mentalitást, általános szándékot meg tudhatjuk a törvényhozó által hozott törvényekből, létesülési körülményeiből, illetve a pápai beszédekből, enciklikákból. Kormányzati beállítottság kérdése tehát az, hogy a törvényhozó mit kíván tiltani, megengedni, eltérni, büntetni, milyen tevékenységet kíván sajátos jogi, pasztorális eszközökkel védeni, előmozdítani stb.

A kormányzati beállítottság kétségkívül legfontosabb területe a törvényhozás, ám ugyanakkor áthatja az egész kormányzati tevékenységet, vagyis a törvényhozáson kívül a bíráskodást és a végrehajtást is, sőt, bizonyos értelemben a tanító és megszentelő feladatot is magában foglalja. Talán ez lenne a legtágabb kiterjedési köre ennek a fogalomnak. Gondoljunk csak arra, hogy milyen témát tűz ki a pápa vagy a megyéspüspök egy-egy ünnepi alkalommal celebrált mise homíliájaként, vagy milyen témákat szólaltat meg körleveleiben, sajtó-megnyilvánulásaiban. Vagy gondoljunk a pápa éves rendszerességgel ismétlődő rotai beszédeire, melyekben kijelöli a bíráskodás irányelveit. Hasonló módon a végrehajtás területén is érvényesül egyfajta beállítottság, nevezetesen, milyen utasításra van szükség a törvény végrehajtásához, mikor indokolt felmentés, engedély megadása, miféle intézményeket kell létesíteni, támogatni, milyen *usust* kell eltérni (*stylus curiae*).

Ha ebben az általános értelemben vesszük a kormányzati beállítottságot, akkor a kormányzati hatalommal rendelkező személy vagy szerv számára amolyan bölcsességeként, kormányzati okosságként (*prudencia regnativa*) jelentkezik. A kormányzó személy életbölcsessége, hite, életszentsége, helyzetfelismerő képessége és készsége mutatkozik meg benne. Célja tehát a lelkek üdvösségének munkálása, az Egyház identitásának őrzése, a nyáj hitben való egységének megtartása, az Egyház jogos érdekeinek hatékony társadalmi képviselése és védelme. Feltételezi a katolikus hit kellő birtokbavéte-

---

és természete szerint. Azért nem tértünk ki az e hivatalokkal járó feladatok részletezésére, mert kánonjogi értelemben ezek nem ruházzák fel birtokosukat valódi egyházkormányzati hatalommal, mivel az érdemi döntések általában az ordináriusok kezében vannak. Ezért az ilyen hivatalok esetében inkább pasztorális okosságról, s kevésbé kormányzati okosságról kell beszélnünk.

¹¹ Megjegyezzük, hogy a kormányzati beállítottságot az egyházi törvényhozó főleg a törvényhozói tevékenységgel hozza kapcsolatba (mens legislatoris), ami érthető, hiszen a törvények alkotása és konkrét szövegezése képezi a végrehajtói és bírói tevékenység alapját. A mens legislatoris a törvény értelmezésének egyik segítő elve is. Ám úgy véljük, hogy minden további nélkül beszélhetünk akár a végrehajtás, akár a bíráskodás során is kormányzati beállítottságról, mely természetesen nem a törvényhozói mentalitás alternatívája, hanem inkább az adott helyen és időben történő hű és következetes applikációja.

lét, az egyházi és világi törvények, a társadalmi-politikai helyzet megfelelő ismeretét, a kormányzandó nép állapotának, valódi szükségleteinek felismerését, a megfelelő stratégia kialakításának és végrehajtásának képességét, illetve készségét.

A kormányzati hatalom gyakorlása konkrétan elsősorban az egyházi hivatalon keresztül történik.¹² Ugyanazt a hivatalt viselni – azaz ugyanazokat a jogokat és kötelességeket teljesíteni alkotó szabadsággal – egyfajta azonosságot, de változást is jelent. Mivel a személy, aki a hivatalt betölti, más dolgokat tarthat elsődlegesen megoldandóknak, vagy más utat láthat célszerűnek a megoldáshoz, mint hivatali előde. Egyszóval más kormányzati beállítottsággal rendelkezhet.¹³ Igaz, ez az eltérő kormányzati beállítottság nem szükségszerűen következik abból, hogy más a hivatal viselője. Ez az eltérés vagy épp hasonlóság adódhat az új vezető karakteréből vagy az általa alkotott és követett stratégiából. Mindenesetre, így vagy úgy, az egyházi hivatal viselője beleilleszkedik a Gondviselés áramába¹⁴ azáltal, hogy éppen rá esett a választás (mert őt tartották a legalkalmasabbnak) és ő azt elfogadta, de azzal is, amilyen kormányzati beállítottságot célszerűnek lát. A karakter nem vagy csak ritkán változik, ám a kormányzati beállítottság a tapasztalatok fényében változhat, és néha bizony változnie is kell. Különleges erénye egy vezetőnek, ha felismeri úgy a karakteréből eredő előnyöket és hátrányokat,¹⁵ mint a kormányzati beállítottságában való változtatás szükségességét. Éppen ezzel tudja biztosítani a következetességet és az egészséges állandóságot, a stabilitást, ugyanakkor ezzel bizonyíthatja a vezetésre való rátermettségét.

Természetesen nem csak a vezetőknek, mindnyájunknak szükségünk van a kellő okosságra életünk helyes mederben tartásához. Az okosság (*prudentia*) különleges erény. *Prudentia est moderatrix et auriga virtutum, ordinatrix affectuum, doctrix morum* – írja a nagy domonkos moralista, Dominicus Prümmer.¹⁶ Ámbár ez a meghatározása inkább az egyéni életre illik, *per analogiam* alkalmazható a kormányzati okosságra, illetve a tekintély birtokosára is.

¹² Hatalmat megbízás, vagyis delegálás alapján is lehet kapni az Egyházban. Ez a mód azonban inkább ideiglenes jellegű, s a gyors és hatékony intézést követelő ügyek esetében kívánatos, igaz nem kizárólagosan csak erre szolgál, mivel a főpásztor tartósan is delegálhat hatalmából másoknak, kormányzati beállítottságának és a jog előírásainak megfelelően.

¹³ Jó példa erre a kormányzati felfogás-változásra, amikor az új pápa elődjétől eltérő nevet vesz fel. Érdekes kérdés, hogy vajon ugyanazon pápa megváltoztathatja-e pontifikátusa során a megválasztásakor felvett nevet, jelezve ezzel kormányzati beállítottságának lényeges változását? Tudomásunk szerint erre nincs precedens, ám úgy gondoljuk, hogy ennek a kérdésnek az eldöntésében nincs semmi olyan tényező, ami tagadó válasz adását sugallaná.

¹⁴ Ezért ha már nem töltünk be valamely egyházi hivatalt, vegyük természetesnek, hogy a hivatali utódunk netán másként szervezi meg tevékenységét. Miután átadtuk a hivatalt és minden infor-

Az Egyházban egyébként minden hatalom vikáriusi, azaz Krisztustól kölcsönbe kapott a missziós küldetés folytatása végett. Ezt a kölcsönzött hatalmat a püspököknek Krisztus szellemében kell kamatoztatnia, s ennek sajátos és konzekvens megnyilatkozása az ún. kormányzati beállítottság. Jóllehet a kormányzati beállítottság látszólag nem tartozik szorosan a tárgyhoz, kialakítása, szükség esetén megváltoztatása a fentebb mondottak alapján erőteljesen kapcsolódik a püspök lelkipásztori látogatásaihoz, mivel ezek a kormányzásához szükséges tapasztalatainak meghatározó részét képezik. A püspök, amikor hivatalát elfoglalja, máris rendelkezik egyfajta kormányzati beállítottsággal, hiszen személyisége (pásztori arcéle), ügykezelési felfogása már kialakult. Ám ennek a szubjektív felkészültségnek és készségnek találokznia kell a részegyház objektív adottságaival, annak ismeretével,¹⁷ ami egy harmadikat fog létrehozni, új beállítottságot. Emiatt úgy is fogalmazhatunk, hogy a jó kormányzati beállítottság a kormányzati tevékenység vagy a lelkipásztori feladat hatékony végzésének a lelke. Ezért is volt érdemes néhány szó erejéig megemlékeznünk erről a fogalomról, illetve jelentőségéről.

2.3. *A szent hatalomnak és szerves részének, az egyházkormányzati hatalomnak eredete*

Miután láttuk az egyházkormányzati hatalom jellegét, most már megvizsgálhatjuk eredetét. Először is vallási hatalomról van szó, tehát nem világról. A vallás pedig az istenséggel próbál kapcsolatba hozni és közelében tartani minket, s az istenségnek fő tulajdonsága a szentség. A vallási vezetők mindig mintegy a vallott istenséget képviselték a nép között.

Krisztus Istenéről azt állapíthatjuk meg, hogy egyrészt Ő maga az Ősigazság, az Ősjóság és az Ősszépség, mely együtt az Ősszentség, aki mérhetetlenül nagyobb és hatalmasabb az egész teremtésnél, másrészt pedig személy, s ezért Vele személyes kapcsolatba lehet és kell is kerülni.¹⁸ Krisztus és Egyháza ebben a közvetítő. Az Egyházban ható vallási hatalom tehát szent

---

mációt, amit szükségesnek tartottunk, többé ne foglalkozunk a korábbi hivatalunk sorsával. Ne higgyük, hogy csak mi tudtuk jól és gyümölcsözően betölteni azt a hivatalt. Mi is csak a Gondviselés eszközei, szolgálók voltunk. Ha jól megértettük a kormányzati beállítottság sokféleségének lehetőségét és szükségességét, akkor könnyebben járhatjuk meg eredménnyel az alázatnak ezt az iskoláját.

¹⁶ Vö. PRÜMMER, D., *Manuale theologiae moralis I* (Barcino-Friburgi Brig.-Romae 1961) 457.

¹⁷ Ezt szolgálja ebből a szempontból a lelkipásztori látogatás. Ezért oly találó Egidio Miragoli cikkének címe, mivel jelzi, hogy a püspök látogatása képezi valamiképp alapját kormányzati tevékenységének: anima regimini episcopalis. Vö. MIRAGOLI, E., *La visita pastorale: anima regimini episcopalis*, in *Quaderni di Diritto Ecclesiale* 6 (1993) 122-149.

¹⁸ Vö. HILDEBRAND, D., *Átalakulásunk Krisztusban* (Budapest 1991) 114-122.

hatalom, s az a fő funkciója, hogy összekösse az embert a személyes Istennel, vagyis az Igazsággal, a Jósággal és a Szépséggel, hogy a Szentség magasára emelje őt. Úgy gondoljuk, hogy a hívőket épp ez az azonos istenkapcsolat teszi testvérekké. A szent hatalom tehát egységes,¹⁹ de három egymást kölcsönösen meghatározó és egymásra teljességgel vissza nem vezethető dimenziója, megnyilvánulási módja, formája van. Ezek a tanítás, a megszentelés és a kormányzás. E hatalom magára Krisztusra megy vissza, ám konkrét közlése (átruházása) tekintetében megoszlanak a szerzői vélemények. Vanak, akik úgy látják, hogy ez a hatalom a szent rend révén adatik, és abban leli kizárólagos forrását. Mások ellenben azt gondolják, hogy kettős az eredete, nevezetesen a szent rend (*ordo sacer, potestas ordinis*) és a megbízás (*missio, seu potestas jurisdictionis*).²⁰ Ehhez rögtön hozzátesszük, hogy mindenféle megbízásnak szentségi alapja van az Egyházban, s ez a keresztség és a bérmlás. A keresztség tehát nemcsak *janua sacramentorum*, hanem *janua missionis* is. E szentségek erejében az arra felkészült hívek a kormányzati hatalommal rendelkező illetékes szervtől megbízást, felhatalmazást kaphatnak arra, hogy az Egyház nevében tanítsanak, vagy a jog által kifejezetten megnevezett egyházi hivatalokat lássanak el. A szent hatalom eredetével kapcsolatos különböző elméletek továbbra is léteznek,²¹ s a kérdés megoldása úgy tűnik, még nem definibilis. Annyit azonban hangsúlyoz a Tanítóhivatal, hogy az egységes szent hatalom szoros kapcsolatban van a szent renddel,²² illetve azzal, hogy az Egyházban minden hatalom vikáriusi, vagyis Krisztus az eredendő birtokosa minden hatalomnak, tehát a pápa és a püspökök is csak Krisztus megbízottjai. Végül a szent hatalom mindazt magában foglalja, ami szükséges és elégséges a krisztusi küldetés teljesítéséhez. Nemcsak tanítási és megszentelői felhatalmazást jelent, hanem valódi kormányzati hatalmat is.

Közelebbről az egyházkormányzati hatalom (törvényhozás, bíraskodás és végrehajtás) azt a célt szolgálja, hogy a tanítói és a megszentelői feladat hiánytalanul érvényesüljön. Ez azt is jelenti, hogy az Egyház élete, cselekvése kifelé és befelé egyaránt megmaradjon az igazságosság és az irgalmasság kiegyensúlyozottságában. A jognak tehát mint az egyházkormányzati hatalom bölcs alkotásának és hatékony érvényesítése eszközének fő és megkerülhetetlen funkciója az, hogy biztosítsa a lelkipásztori terepen az igazságosság és az irgalmasság egyensúlyát, megteremtve és fenntartva ezzel a békét, megőrizve Krisztus igazságát, biztosítva az Egyház egész közösségének egység-

¹⁹ Vö. CELEGHIN, A., *Sacra potestas: Quaestio post conciliaris*, in *Periodica* 74 (1985) 167.

²⁰ A *jurisdictio* kifejezés azonban a Kódexben és a kánonjog tudományában tágabb értelmű, mint a pusztán kormányzati hatalom. Vö. DE PAOLIS, V., *De natura sacramentali potestatis sacrae*, in *Periodica* 65 (1976) 59-105.

gét (identitását), s elvezesse az embereket Krisztushoz, az Egyház tagjait pedig megtartsa és motiválja evilági és örök céljuk felé való törekvésükben. A továbbiakban ezért boncolgatjuk, hogy a lelkipásztori terepen miként lehet és kell főleg e két erényt helyesen gyakorolni. Ez ugyanis a jog, az egyházfegyelem üdvös érvényesülésének feltétele, s ebben mutatkozik meg az egyházkormányzati hatalomnak nemcsak szükségessége, de üdvösséget szolgáló funkciója is.

3. A LEKIPÁSZTORI TEREP ÉS SZITUÁCIÓ MINT AZ EGYHÁZKORMÁNYZATI HATALOM IGAZSÁGOS ÉS IRGALMAS ÉRVÉNYESÍTÉSÉNEK ALKALMA ÉS HELYE

A lelkipásztorkodás célja, hogy Krisztus helyes ismeretére és követésére vezetve az embereket, gyarapítva az Egyház tagjait építse Krisztus Egyházát, és felmutassa a világ előtt a Krisztus királyságához tartozás páratlan nagyszerűségét. A lelkipásztor ehhez a tanító, nevelő és szervező-vezető munkához sajátos módon részesedik Krisztus tanítói, megszentelői és kormányzói feladataiban. Ezeknek a feladatoknak a kellő ellátása, vagyis az egyházfegyelem kellő érvényesítése nem lehetséges az igazságosság és az irgalmasság erényeinek egymást támogató, kiegészítő gyakorlása nélkül. Tehát a lelkipásztor minden ilyen irányú tevékenysége óhatatlanul arra hivatott, hogy közvetítse és mintegy megjelenítse a krisztusi igazságosságot és irgalmasságot.

A lelkipásztornak mindenekelőtt szeretettel teljes érzületűnek, jóindulatúnak, türelmesnek és állhatatosnak kell lennie. Ez a lelkület a jó döntések lehetőségéi feltétele a valóságérzettel és a józan ítélőképességgel együtt.

3.1. Az igazságosság és az irgalom érvényesítésének alapelvei a lelkipásztori terepen

Az Egyház hosszú története során, midőn a lelkipásztori terepen hatékonyan, vagyis igazságosan és irgalmasan igyekezett tevékenykedni, tapasztalatai fényében bizonyos elveket fogalmazott meg, melyek tudatosítása és szem előtt tartása megkönnyíti az igazságosság és az irgalmasság mezején való megmaradást. E két erény helyes gyakorlása a feltétele az egyházkormányzati hatalom üdvös gyakorlásának is. Az alábbiakban nyolc ilyen alapelvet sorolunk fel:

²¹ Az egyes elméleti álláspontokról részletesen lásd: CELEGHIN, A., *Sacra potestas: Quaestio post conciliaris*, in *Periodica* 74 (1985) 165-225; STICKLER, A., *De potestatis sacrae natura et origine*, in *Periodica* 71 (1982) 65-91; SCHWARZ, R., *De potestate propria Ecclesiae*, in *Periodica* 63 (1974) 429-445.

1. Maga az erkölcsi rend, a jogrend és az illendőség rendje is át van itatva ezekkel az erényekkel kifejezhető és érvényesíthető értékekkel. Modellizhetjük úgy, hogy a jog, az erkölcs és az illem rendje az az alapszabály és eszményrendszer, mely az adott korban adott módon kifejezi, védelmezi és érvényre juttatja az igazságosság és a jóság értékeit (idetartozik az erkölcsi parancsok kellő értelmezése és maga az egyházi törvénykönyv mint az egyház kormányzati tevékenység csúcса) is. Mivel az érték sokféle konkrét normával fejezhető ki, ezért ezekben a normatív rendekben az előírások jelentős része változékony. Ha a jog, az erkölcs és az illendőség alaphivatása az igazságosság és a jóság védelme és érvényre juttatása, ezért bennük a lelkipásztori szolgálat helyességének is egyfajta garanciáját kell látnunk. E hármas-egy normatív rend nem idegen test tehát az Egyházban.²³

2. Az elvégzendő feladatok fontossági sorrendjének helyes megállapítása, valamint a jogok és kötelezettségek hierarchikus rendjének megtartása.

3. A jó (vagyis megalapozott) döntésekhez²⁴ – akár a tanítás, akár a megszentelés, akár pedig a kormányzat cselekedeteinél – mindig az alábbi háromszor hármas kritérium alapján egyszerre értékeljük ki a helyzetet vagy annak az embernek a sorsát, akire vonatkozóan döntést fontolgatunk: hogy a döntésünk, a viselkedésünk legyen egyrészt egyszerre jogos, méltányos és üdvös. Hol egyik, hol a másik dimenziót kell hangsúlyoznunk ahhoz, hogy egyszerre lehessünk igazságosak és irgalmasok. Másrészt legyen minden lelkipásztori lépésünk egyszerre etikus, jogos és illendő. Végül olyan szempontból is jól kell tudni megítélni egy tervezett vagy már végbevitt cselekedetet, hogy szükséges, hasznos vagy épp csak kellemes lesz-e, volt-e. Sőt, még egy negyedik hármas szempont együttes érvényesítése is fontos a megalapozott döntéshez, helyzetértékeléshez. Nevezetesen az, hogy a tervezett döntés (intézkedés) lehetséges következményeit képesek legyünk rövid, közép- és hosszú távon egyaránt józanul végiggondolni.

4. Ne felejtjük el, hogy adott esetben akár az eszményt, akár a normát meg kell változtatni, ha már nem tükrözi kellő hatékonysággal az értéket, a parancsot. Ez alapvetően törvényhozói illetékesség, illetve egyedi esetben az epikiai alkalmazása, netán bizonyos szokások eltérése vagy szemet hunyás a nagyobb rossz elkerülése végett.

²² Vö. ERDŐ, P., *Egyházjog* (Szent István Kézikönyvek 7) (Budapest 2003) 150.

²³ Ez azt jelenti, hogy nem a jogrend megtagadása, negligálása a helyes magatartás, hanem helyes alkalmazása, illetve szükség esetén a konkrét normának az értékkel való szembesítése, végső esetben, ha szükséges, a norma olyan megváltoztatása, mely a vonatkozó értéket jobban kifejezi, hatékonyabban érvényesíti.

²⁴ A jó döntések szubjektív feltételei: problémaérzékenység (valóságérzet, ép hitérzék, kiérlelt világnézet, kellő tudás és lelkiismeretes döntéshozás, egyenesség, következetesség a közlésben). Objektív feltételei: a szükséges és elégséges ismeretek felkutatása, kellő értékelése, a kormányzati felfogás, stratégia keretében való kellő elhelyezés stb.

5. A pásztor a lélek üdvé érdekében inkább legyen irgalmas, míg a közjó érvényesítése miatt elsősorban igazságos.

6. Az egyházi hivatal kijelöli a hatalom gyakorlásának területét, határait (illetékesség), módjait a jogkörrel járó fő köteleességek és jogok megjelölésével. Ezáltal az önkényt, vagyis az igazságtalanságot és a kegyetlenséget igyekeznek kizárni. A hivatal birtokosának ezeket kell a kellő kreativitással érvényesítenie, s ha így tesz, akkor pásztori munkáját alapvetően igazságosan és irgalmasan látja el.

7. Az intézkedéseket és döntéseket a korábban alkotott kormányzati stratégia keretébe helyezzük: beleilleszkedik-e, vagy nem, milyen hatással lesz az egész tervre?²⁵

8. Az igazságosság és irgalmasság együtt jelenik meg abban a magatartásban is, amikor is az Egyház mint szervezet meg akar maradni a társadalom kovászának, a föld sójának és a világ világosságának, vagyis kulturális és szociológiai súlyát nem használja arra, hogy potenciális tagjai kényszerként éljék meg az Egyházhoz tartozást (nem akar visszaélni hatalmi súlyával). A lelkiismereti és a vallásszabadság valódi tiszteletben tartása ez.

3.2. Az igazságosság és az irgalom érvényesítése a tanításban

A tanítói feladatot illetően fontos, hogy a társadalmi helyzet felmérése alapján milyen hitigazságokat, vagy a keresztény élet mely dimenzióját és hogyan emeljük ki, tesszük igehirdetésünk tárgyává; hogy helyesen állapítsuk meg, mi tartozik a hit lényegébe, s mi nem. Ennek elbírálásában segít a két erény, s közvetít az okosság. Ennek fórumai: a tanítóhivatal, az igehirdetés, a hitoktatás, a személyes tanácsadás (szentségi, nem szentségi fórum), az Egyház társadalmi tanítása (egyrészt társadalomkritika, másrészt annak bemutatása, hogy milyen az ép állam, az ép közjó és közérkölc, az ép közösség; mikor sértik meg az alapvető jogokat, mik az értékellenes magatartások, vagyis bűnök, bűncselekmények).²⁶

A tanítóhivatalnak és a lelkipásztori igehirdetésnek, röviden az egyházi kommunikációnak ma különösen is fel kell hívnia a figyelmet arra, hogy az ép személyiségfejlődéshez egyre kedvezőtlenebb a társadalmi közeg, gon-

²⁵ A kormányzati stratégia nagy vonalakban azt a szerepet tölti be például egy részegyház életében, mint az egyén életében az életterv. Természetesen időnként felül kell vizsgálni, akár azért, mert megérett a változtatásra, akár pedig azért, hogy lássuk, hatékony-e, s végrehajtható hogy áll.

²⁶ Ma is fontos missziós, vagyis lelkipásztori, egyházkormányzati feladat az Egyház társadalmi tanításának ismertetése, társadalmi aktualitásának beláttatása, hiszen ez egy valóban szolidáris társadalmi felfogás, valóban a szeretet civilizációjának építése. Erről részletesebben lásd: NERVO, G., *Giustizia e pace si baceranno. Educare alla giustizia. Appunti per una formazione sociale e politica* (Padova 2009).

²⁷ Így pl. a gyermeknek adnak igazat a szülővel szemben, a csoportnak a személlyel szemben,

doljunk csak a természetes közösségek (család, nemzet) módszeres felbomlásztására, a destruktív szokások térhódítására (bűnözés, pornográfia, drog, alkohol, durva hatalmi játszmák), ami rendkívüli módon megnehezíti az emberré nevelést. Ugyancsak látnunk kell, hogy a világ fiai egészségtelen módon megfordították a társadalmi hierarchiában hagyományos és humánbiológiaiilag megalapozott vélelmeket, s így jelentősen és indokolatlanul megnő a konfliktusok lehetősége és valószínűsége.²⁷ Míg a társadalomkritikában az igazságosság a vezérmotívum, addig a társadalom kárvallottjaival való kapcsolatunkban – hiszen ők valamiképp áldozatok –, inkább az irgalomnak kell érvényesülnie. Az Egyháznak rá kell mutatnia a társadalomban érvényesülő értékellenes tendenciákra, fel kell hívnia a közvélemény figyelmét azok egyént és társadalmat károsító jellegére, és a maga intézményeiben és életében fel kell mutatnia az eszményt.

3.3. Az igazságosság és az irgalom érvényesítése a megszentelésben

Míg a szószéken és a katedrán inkább igazságosak, addig a szentségek kiszolgáltatása során, különösen is a gyóntatószékben és a betegágnál irgalmasok legyünk. A beavatás és a házasság szentségeinél a kiszolgáltatást, helyesebben az elő- és felkészítést tekintve szintén inkább irgalmasok legyünk, hogy előbb a jóságot érezzék az emberek, mert ez segítheti elő, hogy képessé váljanak az igazságosság befogadására is. Ellenben a szent rendet csak azoknak adjuk fel, akik valóban bizonyították hivatásuk hitelességét, és felkészültek a szolgálatra. Így inkább az igazságosságot érvényesítsük, hiszen a holnap Egyházának minősége nagyrészt a hivatásuknak helyesen élő szent szolgálattévők munkájának a gyümölcse. Stóladíjak dolgában ne kérjünk többet a megszabottnál (igazságosság), s vegyük észre a szegényeket, elhagyva vagy mérsékelve az előírt összeget (irgalmasság). A keresztség kiszolgáltatása ingyenes, vagyis még csak ne is sejtessük, hogy ilyenkor illik valamit felajánlani. Gyermek megkeresztelését nem szabad ahhoz a feltételhez kötni, hogy a szülők egyházilag házasságot kössenek. Ugyancsak idetartozik, hogy temetés alkalmával szintén inkább irgalmasok legyünk, vagyis ne követeljük a rég elmaradt egyházi hozzájárulás befizetését.

3.4. Az igazságosság és az irgalom érvényesítése a kormányzásban

A kormányzás vonatkozásában közelebbről az egyházkormányzati hatalom gyakorlásáról van szó. Mind a törvényhozás, mind a bírászkodás és a végre-

---

a polgárnak az állammal szemben, a dolgozónak a munkaadóval szemben, az egyéni hitnek az egyház hitével szemben. A bevált helyett a bizonytalan haladást, a biztos múlt helyett a bizonyta-

hajtás tekintetében az igazságosságot és az irgalmat a bölcs döntések, rendelkezések jelentik. Az egyházi törvények és bírói ítéletek egyszerre feleljenek meg tehát e kettős kívánalomnak. Ezt szolgálja mindenek előtt az Egyház jogrendjének elsődleges jellege (idegen hatalom illetéktelenül nem avatkozhat bele az Egyház belügyeibe), valamint a hatalom hivatalhoz kötése. A rugalmasság, az egyes jogszabályok buzdító jellege, a döntések előtti kötelező vagy javallott konzultáció, a közös felelősség viselésének elve, a felmentések, kiváltságok, az epikiával élés lehetősége, vagy épp ugyanabban a tárgyban az eltérő és így igazságtalanná váló döntések megakadályozása, a rezerváció (vagyis valamely intézkedésre adott felsőbb hatóság válik illetékesé, kizárva az alsóbb hatóságok illetékességét) lehetősége szintén e két alaperény hatékony érvényesítését célozzák. A két erény érvényesítésének további biztosítékai: a büntetéstől való eltekintés lehetősége bizonyos esetekben, illetve az 1399. k. előírása, mely szerint súlyosan indokolt esetben előzetes büntető törvény nemléte esetén is kiszabható büntetés; az eljárásjogban a *restitutio in integrum*, a perújrafelvétel, a személyek állapotával kapcsolatban nincs ítélt dolog, a felfolyamodás intézményei jelzik az igazságtalan ítélet vagy döntés végrehajtásának megakadályozását. Amennyiben bizonyos törvények ésszerűtlenné válnak, akkor új jogi normát ad a törvényhozó. Ugyancsak ő ítéli meg igazságossággal és irgalommal a helyzetet a tekintetben, hogy szükséges-e jogi előírás vagy nem; szükséges-e rajta változtatni, vagy nem. Megjegyezzük, hogy adott jogszabály pusztán nem követése nem egyértelmű jele igazságtalan voltának, mivel a közösség is lehet igazságtalan az egyébként igazságos normával szemben.

Hasonló a kívánalom a végrehajtás és közigazgatás dolgában is. A bürokrácia nem önmagában rossz, hanem eredetileg az ügyek gyors és szakszerű intézését hivatott szolgálni. Ezért épp az igazságosság és jóság kellő érvényre juttatása miatt van szükség a kiépítésére és működtetésére. Megalapozottak legyenek tehát a döntések, ennek érdekében helyesen alkalmazzuk a jogot. Tartsuk szem előtt az előzetes tájékozódás, a szükséges és elégséges információk összegyűjtésének és kellő kiértékelésének kötelezettségét, mielőtt egyesek sorsáról vagy intézmények alapításáról, működtetéséről döntenénk. Ugyancsak fontos kormányzati lépés a közteherviselés (adókiivetés), a munka (lelkipásztori feladatok) talentumok szerinti kiosztása során az igazságosság és a jóság okos alkalmazása. Szintén az igazságosságnak és az irgalomnak együttesen kell érvényesülnie a kitüntetések adományozásában (sértő a méltatlan díjazása, de egyenesen demoralizáló, ha mindenki meg-

---

lan jövőt, a régi helyett az újat, a gondolkodás helyett a cselekvést, az akarat helyett az élményt, a pillanatnyi érzést teszik az első helyre.

kapja a díjat). A büntetések kiszabásában és a gyűjtési alkalmak megszabásában is kellő mérsékletet tanúsítsunk (csak akkor forduljunk ehhez a segítségnyújtási módhoz, ha valóban szükséges és a népnek van kellő feleslege). Az igazságosság és az irgalmasság műveinek kell tekintetnünk és ebben a szellemben is kell működtetnünk pl. a Caritast, a Máltai Szeretetszolgálatot, az Actio Catholicát és minden ilyen jellegű egyházi intézményt.

Az Egyház tehát a maga illetékességi területén és mindenütt, ahol akár mint szervezet, akár mint egyes krisztushívő kifejtheti tevékenységét, érvényt akar szerezni az igazságosságnak és az irgalomnak. Ebben a szellemben tanít, kormányoz, alapítja és működteti iskoláit, karitatív intézményeit, szolgálja a lelkek üdvét. Ezt a szellemet gyökerezteti az egyes közösségeiben, alapvetően ez a bánásmódja minden egyes emberrel. Ha pedig átvesz átmeneti jelleggel önmagában állami feladatokat, úgy azok teljesítésében is ugyanezek az elvek, erények vezetnek. Ha erre nem kapna az állami vagy egyéb szervektől garanciát, úgy nem szabad a felkínált feladatot elvállalnia, mivel ez abban az esetben tanúságtételének hitelét veszélyeztetné. Az egyházkormányzati hatalom tehát az igaz és a jó, vagyis a szent Isten közelében, vonzásában kívánja tartani az embereket, s ezért alapvető jellemvonása az emelés, a gazdagítás – szemben a hatalom erőszakos gyakorlásával, mely inkább megront, és ezért a mélybe taszít.

4. BEFEJEZÉS

A Katolikus Egyház alkotmányosan rendezett természetfeletti és nemzetek feletti társaság, melyben a világi társadalomhoz hasonlóan lennie kell emberi hatalomnak és biztos székhelyének. E hatalom és stabil székhelye nélkül az Egyház tagjai nem tudnák megvalósítani sem evilági (Krisztus királyságának terjesztése), sem örök céljukat (Isten boldogító színe látása a földi halál után). E hatalom szent hatalom, vagyis vallási jellegű, s Krisztus örökségként három egymásra teljességgel visszavezethetetlen és egymást kölcsönösen meghatározó dimenziója van, nevezetesen a tanítás, a megszentelés és a kormányzás. Hatékony kormányzói hatalomgyakorlás nélkül a tanítás és minden egyházi tevékenység kevéssé tudja megvalósítani végső földi célját: Isten megdicsőítését és az emberek megszentelését. Az Egyházban érvényesülő hatalom egyrészt gondoskodik arról, hogy Krisztus tanításából egy ióta se hiányozzék, hogy az Egyház tagjai és az emberiség mind alaposabban megismerhesse ezt a tanítást. Másrészt torzításmentesen közli Isten Krisztusban kapott kegyelmeit.

²⁸ Az Ő királysága az igazságosság és a jóság országa, s országának tagjait is felvértezi ezekkel az

A lelkipásztor mint tanító, megszentelő és hatalommal felruházott személy tehát először is mutasson rá – főleg személyes életpéldájával, lényének sugalmazó erejével – arra, hogy Krisztus a páratlan személyes értékteljeség,²⁸ Ő az Ősforrás, aki minden embernek, minden élethelyzetben, életkorban szövetséget, személyes segítséget, megváltást kínál. Tudatosítsa neveltjeiben, a rábízottakban, hogy nekik maguknak kell lényük építőköveiből az erények révén felépíteni személyiségüket.

A lelkipásztor minden tevékenységének – a tanítás (az igazság közlése), a megszentelés (a kegyelemnek, vagyis Isten jóságának közlése), a kormányzás (igazságosan és irgalmasan egyszerre) cselekményeinek – az igazságosság és az irgalom jegyében kell történnie. Ebből a szempontból az Egyház jogrendje önmagában is az igazságosság és a jóság sajátos ötvözeteként mutatkozik meg, de megvannak a maga sajátos intézményei is főleg az olyan mérlegelés számára, ami inkább az irgalmat fejezi ki. Maga a jogrend is az Egyházban a pásztori hatalom (lelkület) megnyilatkozása (kódolás), miként valódi értelmezése és alkalmazása (dekódolás) is ugyanezt a pásztori lelkületet követeli. A jogrend helyes alkalmazása, vagyis az egyházkormányzati hatalom kellő gyakorlása megőrzi a pásztort az önkényességtől, segíti abban, hogy a lelkipásztori problémákat kiegyensúlyozottan ítélhesse meg, s nyomában jó döntést hozzon. A lelkipásztor tehát az Egyház erkölcsi, jogi és illendőségi rendje ellenében nem lehet igazságos és jóságos, nem élhet helyesen a ráruházott kormányzati hatalommal.

Végkövetkeztetésünk az egyházkormányzati hatalommal kapcsolatban az alábbi. Célja: Krisztus örökségének őrzése, közvetítése, vagyis Isten dicsőítése és az emberiség megszentelése (az emberek Egyházhoz kapcsolása). Távolabbi forrása: Krisztus tanítása, kegyelme és felhatalmazó akarata; közelebbi forrása: az egyházi hivatal vagy megbízás (tehát nem minden hatalom származik a szent rendből, még ha szoros is a kapcsolat vele). Gyakorlási módja: a) Objektív dimenzió: az Egyház fegyelmi rendjének (etikum, jog és illendőség) igazságosan és irgalmasan történő érvényesítése, melyet egy a konkrét körülmények feltérképezése és értékelése révén kialakított kormányzati felfogás (beállítottság, stratégia) animál. Ez a kormányzati beállítottság ad az egyházkormányzati hatalom gyakorlásának rugalmasságot, realitásérzetet és következetességet. b) Szubjektív dimenzió: a pásztor alkalmassága a kijelölt feladatra, ami konkrétan a szaktudás mellett főleg személyi érettségét (illetve az erre való szüntelen törekvést) jelenti, melyet a helyes hivatás- és küldetéstudat hat át.²⁹

---

erényekkel. Erről részletesebben lásd: HORVÁTH, S., *Krisztus királysága* (Budapest 1927).

A Katolikus Egyház – mindent összevetve – a benne ható szent, vagyis pásztori hatalom révén, azt az Isten dicsőítésére és az emberek üdvözítése végett gyakorolja, s így képes Krisztust hűségesen követve a világ világossága, a föld sója lenni.

---

²⁹ A lelkipásztornak nem elég csak pályát választania, nem elég csak hivatástudattal végezni apostoli munkáját, hanem szüksége van a kellő küldetésudatra is. Vö. HALÁSZ, P., *Az Egyház ereje. A papi és a szerzetesi lelkiségről* (Budapest 2016) 72.